

ՓԻԽՂԻ ՕՐԵՐ, ԿԱՆԱԶ ԱՎԻՈՒՄ

Լուինոյ¹

Ա.

Թեև երբս բաց ձեզի կու գամ
Օրհնած դաշտերի, անոյշ մայիս.
Գարնան ծաղկին բոլոր կը զգամ¹
Ու կը հարբի հեշտիւ հոգիս: —

Դարձեալ լեռներն են պսակուած
Իտալական գարուններով,
Դարձեալ ծաղիկն է շերմացած,
Տաք զեփուռին հառաչանքով:

Դեղձին այնտեղ նոր է ծաղկեր,
Ամբողջ հրմայքն իմ երազիս.
Ճերմակ եփուերն՝ հարսի մատներ,
Շերթներուն մէջ կինաբարիս: —

Գիւղի՝ օրեր, կանաչ ապրում,
Ո՛վ կանացի մեղկ պերճութիւն,
Շուրջըս ծաղիկ, դաշտի բուրում,
Երկինքըս բաց, ծառերն ինձ տուն:

Կ'ուզեմ սիրել բոլոր հոգեով,
Սիրել ծաղիկ, զեղեցկութիւն,
Անցնել աշխարհն այս երգելով,
Բերել նոր կեանք, երջանկութիւն:

Հուսկ խենթի պէս վազեմ անսանձ,
Մարգերու մէջ՝ բըրբուրէ վար.
Եւ ծիծաղիմ եւ լինիմ լաց,
Ու չըզիտանմ ինչու համար:

Բ.

Ո՛վ Լուինոյ, լըճի աղջիկ,
Հովիտներու աստուածուհին.
Արեգնազան կոյս զեղեցիկ
Գըրկերուն մէջ լոյծ ալիքին:

Մայրիապառ ափիդ չըքնաղ,
Երազ մ'է որ կու գամ կըրկին,
Վայլել հոգիդ հեշտ ու խաղաղ,
Սիրելի՛ մայր, պերճաշէք կին:

Գարնան՝ շողերն արեգակին
Կուրծքիդ վրայ վարդ կը ցանեն.
Հարսնամատներ վար կը թափին
Քո հին կանաչ պատըզամէն:

Կ'ատեմ շրոյս փառքը քաղքին,
Պալատն ոսկի, դուռն երկաթէ.
Գեղեցկութեան դաւանանքին
Մարդանքն է այն, մասնութիւնն է,

Ուր չի փաբի փաղաքական
Վարդերուն մերկ լանջին հեշտալի.
Ոչ աքսսեան սեմին վըրան
Նազելաբար կը խոնարհի —

Բաղեղն ահա կը վերտնայ
Հովտին կորած տանը կողէն,
Եւ եղենոյն թէւը կ'իջնայ
Խաղաղաւէտ ցած երգիքէն:

Բոյրը կու գայ ատոք հասկին
Առողջ կեանքի երջանկութեան.
Կը ցատկընտէ կայտառ մտնկաին
Վարդի թուշով ու մերկանդամ:

Քանի՛ հիւզեր, քանի՛ հեշտանք,
Մարգերուն մէջ խորհըդաւոր.
Օրհնութիւնն քեզ, զեղական կեանք,
Քաղցրութեամբ լի, պարզութեամբ խոր:

Գ.

Այգն առաջին կ'արշալուսնայ
Հովիտներու ծոցէն խորունկ.
Սոխակն երգողն իւր կը բանայ
Վարդին կոկոնը մըրափուկ:

Աղօթեցի՝ պարգած թեւերս,
Սըրբանուագ զանգերուն հետ,
Ու խառնեցի հոգիս, յոյզերս,
Գիւղի զարթման երանաւէտ —

Ո՛վ է փերին այն ծիրանի
Որ կը բախէ պատուհանիս,
Եւ վարսերուն յորձանքն ոսկի
Ալիք ալիք կու գայ կուրծքիս.

Կը բարձրանայ, կը խոշորնայ
Մինչեւ պատել աշխարհս բոլոր.
Որպէս յարգող վահագն հըսկայ
Կ'անցնի լեռներ, անդունդներ խոր:

Նաւասարդեան չըքնաղ արփի,
Իմ հայրենի դաշտաց հովիւ,
Առաջին լոյս հին օրերի,
Ո՛վ իմ բախտս ոսկի անիւ:

Դու եւ այդպէս պանդուխտ ինկած
Ինձ կ'որոնես ըզձեզորոյս.

1. Գիւղակ մը Լակոմանցիներէ վրայ, ուր Միլանոյի
մեր վարժարանը զեղազոյցարութեան կ'երթայ:

Շողերուդ մէջ անոյշ սեղմած,
կ'ամռքես գիտ, քոյր իմ և լոյս.

Չնաշխարհիկ, օտար ասիեր
Ազնիւ ցեղովն այս հիւրերնկալ.
Այլ ինձ համար ծաղիկ ու սէր
Քողարկուած են յուշով մրոսայլ:

Թէպէտ գրթած մայր բընութիւնն՝
Ամենուրեք համահաւասար,
Ո՛չ մէկ սահման, ո՛չ մէկ անուն
Որոշած է հայուն համար,

Ազատ եմ ես անտուն, անտէր,
Առանց հոգի և անձնիշխան.
Գինով աստուած, բախտին ընկեր,
Նոր քահանայ գեղեցկութեան:

Տիեզերքիդ կը խոնարհիմ
Դաւանանքով բանաստեղծի,
Կ'աստուածանամ, ու կը վառիմ
Արշալոյսիդ մէջ ծիրանի:

Կը պաշտեմ քեզ, ո՞վ մայրութիւն,
Ուրպէս օծուած քուրմ հեթանոս,
Թող զաշտերուդ գեղեցկութիւնն
Մատենան ըլլայ իմ երգերուս:

Դ.

Անթրուս մէջ գեղահիւսուած
Կը նիւհեն զոյգ լին ու գիւղակ,
Մըշուշն՝ աննիւթ սեղուտ, քաշուած
Ուրպէս խորհուրդ և վէպ համակ:

Ջառիվայրէն այն բըլբուս հեղ՝
Ուր կը զոփայ հեւթը լընին,
Դեղին ծաղկունքն հուր վարսի պէս
Գանգուր գանգուր կ'իշխան լուին:

Գիւղն երփնագեղ երանգապնակ
Արեւելեան նըկարիչի,
Կարմիր կըտուր, կապոյտ լընակ
Ջըմրուխտ հովտին մէջ կը հանգչի.

Մինչ կ'ամբառնայ անթըւական
Իւր վաղեմի գանգակաստունն,
Լի հէթանթով աւանդական,
Եւ յուշարձան և օրհնութիւն:

Թըրիւք կ'առնեն երամ հրամ,
Աղանիներն բոպիտակ թեւ,
Ու մըրմունջով աղօթական,
Թափոր կ'ընեն ժամին վերեւ:

Տըխնուր և սուրբ խորհուրդ մ'ունի
Եկեղեցին այն գիւղական.
Սիւ հըրագներ՝ երկու նոճի,
Հոգւոյս վըրայ կը ծանրանան:

Հընչէ գանգակ, անոյշ լեզու,
Լըռութեան երգ, դաշտի հրեշտակ.
Հընչէ աղօթք և ալէլու,
Որ շունչ առնեն ձոր ու լընակ:

Ա՛հ ցանեցէք խունկ և ծաղիկ,
Տապանակի սրբութեան քով.
Ու թող յառնեն տանջուած մարդիկ,
Քահանային պաղատանքով:

Բացէք դըռներն հիւղերուն ցած
Հեշտութեան մէջ լուսաբացին.
Կուրսն ելլէ թող խընկաւորուած
Կըտուրներէն սեւցած ու հին:

Արիւնեցաւ ըստինքն արփույն,
Ոսկի լանջքէն կարմիր աղբիւր.
Արբէք ծաղկունք, անմահութիւն,
Ջերդ անոյշ կաթն առաջին մօր:

Կանաչ փեղկերն արդ կը դառնան՝
Ճըռընելով ժառգոտ ծընիւնի.
Ջայնը կու գայ աղօթական
Լոյսով լեցուած Թըրեգային՝:

Երփնագոյն է գետակն հովտին
Հայեւացած կոյսին գեղով,
Երբ ջրերն մէջ հիւսքը դեղին
Կը ծըփծըփայ կախարդանքով:

Դաշտի աղջիկ ծագած այգուն
Արեւելեան գեղեցկութեամբ,
Սափորն ուսին կը դառնայ տուն՝
Իբրեւ ճերմակ ցօղուտ մի ամպ:

Անթիւ ծիծողուք քակն են լեցուած,
Ո՛րքան ճիւղեր, ո՛րքան աղմուկ.
Նէ կը խաղա՞ տըղայ դարձած,
Երամին հետ աչքի կապուկ: —

Ո՛հ ինչ նախանձ, ո՛րքան գորով
Խաղաղ յարկիդ, օրհնած մըշակ,
Ուր շունչն եզան դաշտի բոյրով
Դէմքիս կու գայ ծանր ու տաք:

Երբ հիւղիդ քով կը տարածուին
Ճիւրմակ հօտերն ըստինքով յայր,

1. Լուկանոյի լճէն Մահէրիքի մէջ Թափուր գե-
տակ մը:

Եւ դոյլիդ մէջն՝ արշալոյսին,
կ'եռայ փրկփրոտ կաթը մաքուր,

Յուսով նըստած հիւղիդ սեմին,
Դաշտերդ հեռուն կը նայիս լայն.
Քըրտինքդ տաք խառն եղեամին
Վաղուան հասկիդ սերմեր կ'ըլլան:

Յորենի դաշտ, հըպարտ վաստակ,
Օրհնութեան հաց՝ աղքատ յարկին.
Լուսով շաղուած նըշխար ճերմակ,
Որ կ'արիւնի Ս. Սեղանին:

Ու կ'արիւնին, կ'արիւնին հոս
Վայրի վարդերն արշալուսուն,
Որպէս բազին մը հեթանոս,
Կ'ատուածանայ մայր բնութիւնն:

Կ'ուզեմ ըլլալ քուրմ անտառի
Բոլոր մարմնովս լըճին հակած,
Երգ յորինեմ, վէպ երագի,
Լուռ դաշտերուն, հիւղերուն ցած:

Հուսկ հովուական սըրինգն արծաթ
Շըրթներուս մէջ ծորի կարկաշ,
Շուրջըս սըփոփ ոչխարն հանդարտ,
Հովիւ բարի, երթամ առաջ:

Կանչեմ, կանչեմ գառներն իմ ծոց,
Վըճիտ արցունքս իմ ըմպելու,
Ոսկեզօծեմ վիզերն անոնց
Արշալոյսով ամէն ատու:

Ու վերանամ, հայելանամ
Կապոյտին մէջ կախարդ լըճիս,
Սիրու կարօտ նոր աստղ ըլլամ,
Թափեմ մարգրիտ՝ ցօղերն աչքիս: —

Գօգըդ այրի թող Լուինոյ,
Բոցավատուած հասկերու պէս.
Վըրաս իջնէ լուռ երեկոյ,
Հոգիդ զըրկեմ ու ներհեմ ես:

Ե.

Կ'անցնիմ լըճին խաղաղ ափէն
Մեղրալուսին գիշերներով.
Հովիւ կ'երգէ մօտ անտառէն,
Ատղեր փլինան զըլխուս վերով:

Այնքան վըճիտ երկինքն է բաց
Կարծես վըրանն Արտաշէսի.
Այնքան սիրուն լինէ է նիրհած
Գեղեցկութեամբ փառանձեմի:

Լուսինն արծաթ անծախ ճըրագ,
Մէջը լըճին կը ծորի հեզ,
Աչքերն ինչպէս խոպոպին տակ
Լացող կոյսին շուշանատես:

Ո՛վ գիշերներն իտալական...
Մարմին առած անո՛յշ համերգ.
Սըրբագործուած աղօթարան
Ատուածայի՛ն գեղեցկութեան:

Մի՛թէ դըրախտն է Տանթէի
Ուր կը ճեմէ Ատուած մը գոհ.
Եւ կամ պատտառ փինթորէթի
Ուր չի կոխեր մու՛թ երեկոյ:

Ո՛ւմ է դըղեակն այդ սատափի,
Բոցավատուած լուսամուտներ...
Ո՛ւմ առագաստն է հարսնիքի,
Շուրջը պարող կոյս աղչիկներ:

Լոյծ ալիքին մէջ կ'երագէ
Այն շիկահեր աստուածուհին,
Յուշիկ կու գայ նաւն արծաթէ
Փաթրիկ ձըկներս պատանիին:

Դիցական տօն, սիրոյ հէքեաթ,
Սըրբագործուած վարդենի ջուր.
Լուսնի աղբիւր, լոգանքի կաթ,
Կը ցայտի վեր մարգրտ փրկփուր:

Երբօրն ծըփուն նաւակն ահա
Մէջն երագոտ փաթրիկ տըղան
Ձեռն ի ծոցին՝ լուռ կը խոկայ
Նայանուշին ցընորական: —

Ո՛վ տեսարան արեւելեան,
Հազար ու մէկ գիշերներով.
Իմ ապրումն է երգչի նըման
Գեղեցկութիւնն սիրել յանգով:

Ա՛հ Սթրէզա¹, Սթրէզա դուն
Խորհուրդ մ'էիր ինձ մէջ և ամպ
Եւ արդ մերկ ես իմ աչքերուն,
Մարմին առած գեղեցկութեամբ:

Վարդերու հոտ, լըճի փըրփուր,
Այդ քո ծարիրն է չըպարման.
Վարսերդ օծուած նարդոսաբոյր,
Լինն են փըռուած սաթի նըման:

Եւ համբոյրիդ մէջ Բալլանցան²
Կը նիրհէ լուռ՝ արմախն տակ.

1. Լակոյ Մաճհիրէի վրայ գեղեցկագոյն քաղաքը:
2. Նոյն լճի վրայ մի այլ գիւղակ:

Աւպեաններէն ձիւնոտ կ'իջնան
Սարի կարկաշ, հովուի նըւագ:

Մինչ Հելուեւտիոյ սիւզը լերանց
Պորնեոյ՝ կողէն կ'անցնի սոյլով,
Ու կը բերէ բոյրը ծաղկանց,
Սիրահարի երազներով:

Ջըրի շոյանք վէտ վէտ ալիք
Բոսոր կ'իյնան ափիս մէջէն,
Դէմքը շուշան ճերմակ ծաղիկ
Հայելացած գեղեցկօրէն:

Ալիքներուն մարմինս խառնած
Որպէս սափոր լուսաթափանց,
Կը բեկնիմ ու կը զօղուիմ
Օղակ օղակ անդամատուած:

Հագեփոխուած նայանուններ
Ջըրերու մէջ աստղ ու լուսնակ,
Ոգոստոսի պայծառ գիշեր,
Ես ալ ալիք մը ժայռին տակ:

Կը ծրփծրփամ, կը ծրփծրփամ
Մենութեան մէջ խորհրդաւոր.
Մերթ կը ժլպտիմ ու մերթ կու լամ,
Որպէս անբախտ և բախտաւոր:

Ո՛վ գիտէ թէ էս հոն ո՛վ եմ,
Օտարական, անտուն, անտէր.
Ես կը յուզուիմ, ես կ'երազեմ
Ամենազեղ պանդուխտ օրեր:

Ձ.

Կը բարձրանամ, կը բարձրանամ,
Սարերէն վեր ամպերուն դէմ,
Որպէս Ռամման¹ էս ձայն կու տամ
Հովիտներուն մուկ ու վըսեմ:

Հնուտ դաշտերն՝ անորոշ ծիր,
Էլպրոզի պէս ամպածըրար.
Ոտքերու տակ անհուն երկիր,
Ցըրուած գիւղեր մանրանքկար:

Հորիզոններ գորշ ու մըթին
Ամպ ու մրրիկ խառնած իրար,
Շնդլակուտուած լեռը լերին,
Կարծես ռազմի բանակ մ'ըլլար:

Հըսկայացած է իմ հոգիս
Իբրեւ աստուած մը լեռներու:
Ո՛ւր է սահման իմ նայուածքիս,
Անհունին մէջ պարփակուելու:
Թեւերս պարզած երկինքներուն՝
Սոսկումի մէջ պարապութեան,
Ես կը կանչեմ մըրրիկներուն,
Ոչինչի դէմ յեղափոխման:

Երկինք, երկիր մունջ յաւէտներ,
Ո՛վ կարող է զիս ըմբռնել: —
Դու միայն էս Աստուած՝ իմ տէր,
Ես էութեանդ միակ պատկեր:

Կը սաւառնիմ որպէս արծիւ
Համառօտած մերկ երկինքներ,
Թեւերէս մուկ ու թանձր տիւ
Կը տարածուի հովիտ ու լեռ:

Ու խառնելով մարմինս հըսկայ
Ըստուերին հետ Ապեաններուն,
Խոր լըծին մէջ կը ցուլնայ
Իմ էութեանս վըսեմութիւն:

Բաց է ճամբան իմ հայեացքին
Գեղեցկութեամբ համատարած.
Ես կ'աւետեմ մուկ գիշերին,
Առաջին լոյսն հրաշագործած:

Եւ ափերէս ուղիւսնահոս
Շաղ կը ցանեմ ծաղկանցնայ գուն,
Մենոնի պէս կ'իջնէ հոգւոյս՝
Անոյշ աղօթք և օրհնութիւն:

Կ'աղօթեմ ձեզ, ո՛վ եղբայրներ,
Տաճարին մէջ գեղեցկութեան.
Ես գուկ ունիմ և անբաւ սէր,
Կ'աղօթեմ ձեր թըշուառութեան:

Թեւերս ըլլան բարութեան լոյս,
Երկու ջահեր Սըրբութեան քով,
Աստղով կախեմ կանթեղն հոգւոյս՝
Ջեղուն՝ աստուած՝ արշալոյսով:

Տիեզերքն է աղօթարան
Աստուծոյ մէջ սըրբագործուած.
Դաշնաւորում գեղեցկութեան,
Ուր ես կ'ապրիմ անմահացած: —

Անհունութիւն, անհունութիւն,
Պարապութեան պէս անաւոր,
Ո՛վ կը լեցնէ այդ լըռութիւնն,
Որ գոյութեան համբարն է խոր:

1. Լեւ մը ընդ մէջ Խաւիւռոյ և Զուհիցերիոյ:

2. Ասորեստանի մրրիկներու շաւատուածք:

Կ'ուզեմ շափել դարերն համայն
Ճառագայթո՞ղջ իմ հայեացքիս.
Եւ էն և չէն միաժամայն,
Աստուածօրէն պարզել եմիս:

Ամենայն ինչ լըուութիւն է,
Ամենայն ինչ մոռացութիւն.
Ես քարացած կոյր մարգարէ.
Ո՞վ է կ'անցնի, ո՞վ է կանգուն...

Իբր երկաղէմ աղի տրձան
Ճանապարհի երկայնութեան,
Ես կը բաժնեմ ամէն վարկեան
Ապագան մուծ, անցեալը սին:

Է.

Կը հեռանան, կը հեռանան
Զքնաղ օրերն իմ ապրումի.

Եւ օր աւուր մըտքիս վըրան,
Մէջ կը պատէ մոռացումի:

Գեղեցիկ է՝ որ խոյս կու տայ,
Հաճոյքի պէս իմ աչքերէն.
Գեղեցիկ է՝ որ ալ չըկայ,
Հազիւ սիրուած, կարօտ արդէն:

Կը դառնամ ես դարձեալ սիրով
Հեշտ պատրանքին երազներու,
Ես սիրտ ունիմ լի յուզմունքով
Որ չէ կարող միայն մնալու: —

Ըսէք ծաղկանց խոփնոյի,
Թէ ես իրենց չեմ մոռանայ.
Որ կարօտով սիրտըս կ'այրի,
Ու կը սպասեմ զարունը գայ:

Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԻԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԵՕԹՆՀԱՐԻՐԻ ԾՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍԸ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

Վենետիկ այս տարի ալ կազմակերպեց ցուցահանդէս մը Հանրային պարտէզի տա-
ղաւառներուն և իր մէկ քանի պալատնե-
րուն մէջ: Խտալիոյ գահաժառանգ իշխանը
մտածումը ունեցած էր 700ի կեանքը վեր-
ստեղծել իր զանազան փուլերուն մէջ,
գեղարուեստական, երաժշտական, տպա-
գրական, սրբազան, առտնին, և ասոր իբր
ամենայրմար կեդրոն Վենետիկը կրնար
ըլլար, ուր աւելի ծաղկած և գերակշիռ ե-
ղած էր այդ դարու նկարազիրը. այս պատ-
ճառաւ ցուցահանդէսը հոս կազմակերպուե-
ցաւ:

700ը մարդկային քաղաքակրթութեան
պատմութեան մէջ ցայտուն դարաշրջնա-
նեբն մին կը կազմէ, վասն զի նոր ուղ-
ղութիւն ալ կը մտցնէ ոչ միայն իտալիոյ,
այլ բովանդակ Եւրոպայի կեանքին մէջ:
Նախորդ դարուն մարդկային միտքը կաշ-
կանդուած էր տակաւին աւանդական գա-
ղափարներուն և տեսութեանց, դասակա-
նին կապերը ամէն ինչ կը շղթայէին, և

պայքարելով հանդերձ՝ կարելի եղած չէր
ազատագրիլ. ընկերային կեանքը անձա-
նօթ էր մարդուն, և անհատը կղզիացած
կը մնար իր երկրին և գաւառին մէջ, իր
արուեստին և գիտութեան մէջ, իր դասա-
կարգին մէջ: 700ը նոր իմացականութեան
մը զուտը կը բանայ, ամէն ինչ կեանքին
մէջ յեղափոխելով ու ստեղծելով նորը:
Իր մէջ ալ տակաւին կը տարտաբերին նա-
նախորդ դարուն մէջ ալ գոյութիւն ունեցող
գաղափարները, բաղձանքներն և ձկտում-
ները, աւանդականն և արդի կեանքը, գա-
ղափարականն և իրականութիւնը, Աս-
տուած և բնութիւնը: 600ը այդ հարցերը
հնարած չէր, այլ յայտնաբերած և զա-
նոնք ընդդիմադրած՝ անհաւասար պայքա-
րով. հետևաբար այդ դարն ալ անհաւա-
սար եղաւ, ուր կը տեսնենք յոյնքան պեր-
ճութիւն, որքան խեղճութիւն, այնքան
փայլ ո՞րքան ստուեր. դար մը եղերբզու-
թեամբ և իրբզով լեցուն: 700ը լուծում
մը տուաւ այդ կնճառտ տառաքին. հին ա-